

Projekt badawczy dotyczy zjawiska symbolicznego prawodawstwa – tak z perspektywy jego tworzenia, jak i stosowania. Symboliczne przepisy prawa rozumiane są dwojako. Tradycyjnie nazwą tą określano przepisy, które co prawda nakładały na swoich adresatów jakieś obowiązki, ale jednocześnie nie przewidywały mechanizmów ich egzekucji. Przepisy tego rodzaju można więc określić jako symbole, namiastki „prawdziwego prawa”. Brak mechanizmów egzekucji sprawia, że przepisy symboliczne nie są efektywne w osiąganiu swoich jawnych celów, co jednak nie oznacza, że ich ustanawianie jest bezcelowe. Jeśli na przykład w stanie kryzysu wywołanego lękiem przed działalnością terrorystyczną prawodawca naprędce przyjmie przepisy antyterrorystyczne, to niekoniecznie będą one prowadzić do osiągnięcia jawnego celu: zwalczania terroryzmu. Mogą jednak prowadzić do osiągnięcia niejawnego celu politycznego: zwalczania społecznego poczucia zagrożenia ze strony terrorystów, a tym samym uspokojeniu nastrojów opinii publicznej. Jest to oczywiście tylko przykład niejawnego celu politycznego; równie dobrze mogłoby nim być dążenie do zwiększenia poparcia w okresie kampanii wyborczej poprzez uchwalenie ustawy pozornie rozwiązującej jakiś istotny problem.

Symboliczne prawodawstwo może być więc postrzegane jako rodzaj manipulacji społeczeństwem i z tego powodu często spotykało się z negatywnymi ocenami ze strony nauki. W teorii prawa dostrzeżono jednak również inny, „pozytywny” wymiar legislacji symbolicznej: jako prawodawstwa ustanawianego tam, gdzie stosowanie przymusu państwowego jest niemożliwe lub niepożądane, ale ustanowienie przepisów może wywrzeć pozytywny wpływ społeczno-wychowawczy i tym samym przyczynić się do osiągnięcia jawnych celów prawnych. Taki charakter może mieć na przykład art. 1 ust. 1 polskiej ustawy o ochronie zwierząt, który nie przewiduje mechanizmów egzekucji obowiązku „poszanowania, opieki i ochrony” zwierząt, ale może oddziaływać edukacyjnie i promować postawy prozwierzęce. Ponadto jako przejawy „pozytywnej” symbolicznej legislacji mogą być postrzegane również zjawiska, które jak dotąd nie były bezpośrednio łączone z tym pojęciem, lecz mają podobny charakter. Chodzi tutaj o (1) znaną prawu międzynarodowemu i prawu europejskiemu instytucję *soft law*, (2) wyróżnione w doktrynie prawa konstytucyjnego normy programowe oraz (3) badane w teorii prawa, a występujące między innymi w prawie rodzinnym *leges imperfectae*.

Dyskusja nad problematyką symbolicznego prawodawstwa jest ożywiona i daleka od zamknięcia, do czego z pewnością przyczyniło się odkrycie jej „pozytywnego” wymiaru. Co więcej, wydaje się, że rola symbolicznych przepisów prawnych będzie jeszcze wzrastać, a to z uwagi na ogólną tendencję ewolucyjną w prawie – od metod regulacji behawioralnej do regulacji bardziej „miękkiej”, przez bodźce. Symboliczne przepisy prawa mogą znaleźć zastosowanie zwłaszcza w tych sferach regulacji prawnej, które związane są z silnymi konfliktami aksjologicznymi: takimi jak zagadnienia bioetyczne, ochrony zwierząt czy ochrony środowiska, w tym klimatu. Dlatego też poszczególne problemy wyznaczone do rozwiązania w projekcie będą rozważane nie tylko teoretycznie, ale również poprzez badania empiryczne nad konkretnymi przykładami prawodawstwa międzynarodowego i krajowego z tych właśnie trzech obszarów przepisów prawnych.

Projekt ma koncentrować się nad zagadnieniami z pięciu obszarów. Po pierwsze, chodzi o przeprowadzenie teoretycznej analizy pojęcia symbolicznego prawodawstwa. Po drugie, interesujące będzie przyjrzenie się czynnikom powodującym, że prawodawca decyduje się na ustanowienie przepisów „symbolicznych”, zamiast klasycznych. Po trzecie, bardzo istotne jest dokonanie próby oceny zgodności instytucji symbolicznego prawodawstwa z wartościami państwa prawnego. Po czwarte, ważne jest określenie, w jaki sposób można rozpoznać, że przepisy prawa mają symboliczny charakter. Tylko w ten sposób możliwe będzie bowiem uwzględnienie tej „symboliczności” przez sądy, w procesie stosowania prawa, co będzie piątym obszarem rozważań.

Zaplanowane badania mogą wpłynąć na rozwój nauk prawnych na kilka sposobów. Przyczynią się do zwiększenia świadomości na temat różnorodności sposobów oddziaływania na społeczeństwo za pomocą prawa. Zaoferują jasną i spójną siatkę pojęciową, służącą tak do opisywania, jak i oceniania przepisów prawnych o symbolicznym charakterze – w ich możliwie najszerszym ujęciu, obejmującym również takie zjawiska jak *soft law*, normy programowe czy *leges imperfectae*. Projekt przyczyni się do rozwoju wiedzy co do relacji między symboliczną legislacją a wartościami państwa prawa. Doprowadzi także do określenia możliwości rozpoznawania i uwzględniania w procesie orzekania sądowego „symboliczności” przepisów prawa. Wyniki badań, opublikowane w czasopismach o zasięgu międzynarodowym, wniosą więc istotny wkład w rozwój teorii i socjologii prawa. Ponadto, dzięki prowadzeniu analiz na konkretnych przykładach prawnych problemów regulacji zagadnień bioetycznych, ochrony zwierząt, ochrony środowiska (w tym również klimatu) oraz prawa karnego, przyczynią się do lepszego zrozumienia natury regulacji prawnych ustanawianych w tych sferach rzeczywistości.